

GRZEGORZ KAMIL SZCZECINA

**WOŁANIE O POSZANOWANIE PODSTAWOWYCH PRAW.
MSZA ŚW. ZA OJCZYZNĘ W KOŚCIELE ŚW. STANISŁAWA
KOSTKI W WARSZAWIE - 28 SIERPNIĄ 1983 R.**

Charakterystycznym elementem w religijnym krajobrazie Polski lat osiemdziesiątych minionego wieku była postawa, działalność społeczno-patriotyczna i męczeństwo bł. ks. Jerzego Popiełuszki¹. Ten warszawski kapłan, którego aktualnie trwa proces kanonizacyjny, w szczególny sposób zasłynął sprawowaniem znanych

MGR LIC. GRZEGORZ K. SZCZECINA, studia magisterskie ukończył na Wydziale Teologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w 2014. Obecnie jest doktorantem w Sekcji Historii Kościoła i Patrologii Instytutu Nauk Teologicznych KUL. Kontakt: grzszczecina@interia.pl

1. Alfons (ks. Jerzy) Popiełuszko (1947-1984). Pochodził z Okopów, par. Suchowola. Po ukończeniu szkoły średniej w 1965 r. wstąpił do warszawskiego seminarium duchownego. Podczas formacji ku kapłaństwu został na okres dwóch lat powołany do obowiązkowej wówczas służby wojskowej. Odbił ją w Bartoszycach, gdzie pomimo szykan i szyderstw ze strony wojskowych odważnie odznaczał się przywiązaniem do Boga i Kościoła. Święcenia kapłańskie przyjął w 1972 r. Od roku 1980 r. był rezydentem przy parafii św. Stanisława Kostki w Warszawie na Żoliborzu. Po wprowadzeniu stanu wojennego (1981-1983) zaczął odprawiać Msze za Ojczyznę. Organizował pomoc dla rodzin internowanych robotników, których otaczał duszpasterską opieką. Po wielu szykanach i prześladowaniach został 19.10.1984 r. uprowadzony i zamordowany przez przedstawicieli Służb Bezpieczeństwa. Beatyfikowany 06.06.2010 r. Proces kanonizacyjny rozpoczął się 20.09.2014 r. w diecezji Crételi we Francji. Zob. M. Kindziuk, *Jerzy Popiełuszko. Biografia*, Kraków 2018; Taż, *Świadek prawdy. Życie i śmierć księdza Jerzego Popiełuszki, Częstochowa 2010*²; E. K. Czaczkowska, T. Wiścicki, *Ksiądz Jerzy Popiełuszko. Wiara, nadzieja, miłość. Biografia błogosławionego*, Warszawa 2017; E. K. Czaczkowska, T. Wiścicki, *Ksiądz Jerzy Popiełuszko*, Warszawa 2009; B. Brien, *Jerzy Popiełuszko. Prawda przeciw totalitaryzmowi*, tłum H. Sobieraj, Kraków 2018.

w kraju oraz za granicami Mszy św. za Ojczyznę w kościele p.w. św. Stanisława Kostki na warszawskim Żoliborzu². Nabożeństwa te zyskały szczególne znaczenie po wprowadzeniu stanu wojennego. Wobec nałożonego przez władze zakazu publicznych zgromadzeń była to jedyna tolerowana forma większego spotkania ludzi. Comiesięczne Msze św. za Ojczyznę były czasem i miejscem religijno-patriotycznych manifestacji, publicznego wyznania wiary, ale przede wszystkim refleksją nad ówczesną współczesnością, podejmowaną w duchu Ewangelii i katolickiej nauki społecznej. Były pewnym azylem bezpieczeństwa i namiastką wolności³.

Należy zaznaczyć, iż każda z Mszy św. za Ojczyznę, które sprawował błogosławiony, była poświęcona konkretnemu tematowi. Wyrażał się on przede wszystkim w kazaniu, dekoracjach plastycznych czy oprawie artystycznej i śpiewie pieśni⁴. Jednak analizując nauczanie ks. Popiełuszki wygłoszone podczas nabożeństw patriotycznych można dostrzec, iż skupiało się ono wokół wartości: prawdy, wolności, solidarności, sprawiedliwości oraz miłości do Ojczyzny. To tym podstawowym wartościami w życiu człowieka i społeczeństwa męczennik komunizmu poświęcał wiele miejsca i uwagi⁵. Wyjątkową w przekazie i prezentacji powyższych wartości w życiu społecznym, jako fundamentu, także dla prawidłowego rozwoju każdej jednostki, była Msza św. za Ojczyznę z 28 sierpnia 1983 roku, którą w żoliborskiej świątyni sprawował ks. Jerzy. Zostanie ona przedstawiona w tym artykule, a zwłaszcza przesłanie zawarte w kazaniu ks. Popiełuszki.

2. Idea Mszy świętych za Ojczyznę jest zakorzeniona w polskiej tradycji. Od czasów króla Władysława Jagiełły, kościelnym obyczajem stało się organizowanie Mszy i modlitw w intencjach politycznych (przed ważnymi bitwami). Podczas narodowych powstań i zaborów nastąpiło znacznie nasilenie nabożeństw o pomyślność Ojczyzny. „Msze św. za Ojczyznę i tych, którzy dla niej cierpią najbardziej” (tak brzmiała pełna nazwa żoliborskiego nabożeństwa) ks. Jerzy odprawiał w latach 1982-1984. Pomysłodawcą i inicjatorem tej mszy w miejscowej parafii był proboszcz ks. T. Bogucki. Nabożeństwa te były sprawowane od grudnia 1980 r. jednak od lutego 1982 r., już po wprowadzeniu stanu wojennego, zaczęto odprawiać je systematycznie w ostatnią niedzielę każdego miesiąca. Wówczas to powierzono ks. Popiełuszcze ich celebrowanie, wygłaszanie homilii oraz wszelkie przygotowania organizacyjne. J. Sochoń, *Tama. Opowieść o życiu i męczeństwie księdza Jerzego Popiełuszki*, Kraków 2010, s. 125-126; J. Komar, *Warszawskie manifestacje patriotyczne 1860-1861*, Warszawa 1970, s. 189-193; P. Nitecki, *Wstęp*, w: *Ks. Jerzy Popiełuszko. Ofiara spełniona. Msze święte za Ojczyznę odprawiane w kościele św. Stanisława Kostki w Warszawie w latach 1982-1984*, red. G. Bartoszewski, Warszawa 2004, s. 12; Z. Malacki, *Świadek trudnych czasów*, w: *Ksiądz Jerzy Popiełuszko. Kazania 1982-1984*, red. Z. Malacki, Warszawa 2004, s. 6-7.
3. Zob. *Pod adresem księdza Jerzego*, red. J. Dyga, Warszawa 2010; J. Kotański, *Nagroda dla księdza*, Ząbki 2010, s. 61-74; A. Paterek, *Błogosławiony ksiądz Jerzy Popiełuszko*, Warszawa 2016, s. 14-22.
4. Zob. G. K. Szczecina, *Religijno-patriotyczne przesłanie wybranych dekoracji plastycznych z żoliborskich „Mszy św. za Ojczyznę” (1982-1984)*, „Roczniki Teologiczne” 65(2018) z. 4, s. 97-110; Tenże, *Aspekty historyczne w przepowiadaniu bł. ks. Jerzego Popiełuszki*, Tamże 64(2017) z. 4, s. 157-174.
5. Tenże, *Cnota miłości jako podstawa wartości człowieka w nauczaniu bł. ks. Jerzego Popiełuszki*, „Rocznik Kolbuszowski” 18(2018), s. 378.

Eucharystia ta była sprawowana na parę dni przed rocznicą porozumień gdańskich, dlatego też we wprowadzeniu do liturgii błogosławiony nawiązał do nie tak odległych wówczas wydarzeń: „Dzisiaj, w trzecią rocznicę Sierpnia `80, w trzecią rocznicę patriotycznego zrywu ludzi Wybrzeża, przed którymi chyliśmy nasze czoła, w trzecią rocznicę poparcia przez strajk Huty Warszawa (...) gromadzimy się w świątyni pod hasłem: Bóg i Ojczyzna”⁶. Ks. Popiełuszko wyraził również, że przesłanie Mszy św. jest wołaniem o konieczność wkroczenia w Polsce na drogę społecznej odnowy poprzez realizację umów społecznych zawartych w porozumieniach z sierpnia 1980 roku, pomiędzy władzą państwową a ludźmi pracy⁷.

W kazaniu męczennik komunizmu nawiązał wprost do powyższych rocznicowych wydarzeń, odnosząc się do konkretnych wypowiedzi lub działań, które w ówczesnej rzeczywistości były zaprzeczeniem ideałów wyrażonych w zrywie Solidarnościowym w sierpniu 1980 roku⁸. Dlatego też na kanwie tego swoje kazanie oparł na kolejnych wartościach.

Ważnym elementem teologii i przesłania kapelana Solidarności jest wolność, która dla błogosławionego jest wartością, którą Bóg wszczepił w człowieka od chwili jego urodzenia. Jak akcentował w kazaniu z 28 sierpnia 1983 roku, jeżeli nie jest szanowane prawo do wolności, zwłaszcza wolności sumienia i przekonań to jest to występowaniem przeciw Stwórcy⁹. W tych słowach kryje się analogia do nie respektowania praw przez władzę komunistyczną w okresie stanu wojennego. Dlatego też ks. Jerzy powiedział: „W Ojczyźnie naszej, po okresie szczególnego ograniczenia wolności osobistej, Naród miał prawo oczekiwać, że zakończenie stanu wojennego i amnestia przekreślają wzajemne urazy i krzywdy, przywrócą społeczeństwu podmiotowość, o którą wielokrotnie upominał się Ojciec Święty, umożliwią kontynuowanie przerwanej w grudniu 1981 roku dialogu między władzą a narodem. Naród miał pełne prawo oczekiwać, że rozpocznie się czas wspólnego, zgodnego budowania Ojczyzny”¹⁰.

6. J. Popiełuszko, *Wprowadzenie do Mszy św. za Ojczyznę 28 sierpnia 1983 r.*, w: *Kazania 1982-1984 wygłoszone w kościele św. Stanisława Kostki w Warszawie*. Bł. ks. Jerzy Popiełuszko, red. G. Bartoszewski, Warszawa 2010, s. 119.

7. Tamże.

8. P. Milcarek, *Jerzy Popiełuszko. Kapłan miłości*, Warszawa 2014, s. 172.

9. J. Popiełuszko, *Homilia z 28 sierpnia 1983 r.*, w: *Kazania 1982-1984 wygłoszone w kościele św. Stanisława Kostki w Warszawie*. Bł. ks. Jerzy Popiełuszko, s. 120-121. Zob. M. Frukacz, *Teologia solidarności w ujęciu błogosławionego księdza Jerzego Popiełuszki*, w: *Bł. ks. Jerzy Popiełuszko – życie w prawdzie*, red. R. Ceglarek, Częstochowa 2017, s. 118-119.

10. J. Popiełuszko, *Homilia z 28 sierpnia 1983 r.*, s. 121. Zob. Ł. Andrzejczyk, *Ewangeliczna wolność w kazaniach ks. Jerzego Popiełuszki*, „*Studia Teologiczne*” 32(2014), s. 155-181.

To właśnie w wolności rozumianej w duchu Dekalogu męczennik upatrywał podstawy w społecznym porozumieniu, dążeniu do niepodległości i szacunku międzyludzkiego. Wolność osobowa człowieka stanowi nieskrępowaną możliwość rozwoju osobowości. Natomiast wolność społeczna to nieskrępowana możliwość wszystkich ludzi, członków społeczności, dążenia do dobra wspólnego. Ks. Jerzy traktował wolność jako dar Boga, który jest dany i zadany, z którego wykorzystania będziemy odpowiadali osobiście przed Bogiem¹¹. Jednocześnie jednak kształtował u swoich słuchaczy postawę wolności wewnętrznej i w klimacie zewnętrznego zniewolenia. Uczył, że każde zniewolenie, kryzys człowieka i społeczeństwa zaczyna się od akceptacji grzechu. Błogosławiony wskazywał, iż wolność musi mieć odniesienie m.in. do prawdy, nie oznacza czynienia wszystkiego, czegokolwiek człowiek zapagnie, ale jest swobodą w poszukiwaniu dobra i nie może być w związku z tym oderwana od uniwersalnej prawdy, która owo dobro określa¹².

Dlatego też kolejną wartością, którą ks. Jerzy Popiełuszko przedstawił w kaznodziejskiej refleksji podczas Mszy św. za Ojczyznę, była prawda. Dla błogosławionego owa wartość to zgodność słów z czynami, a wraz z męstwem prawda jest podstawą w życiu człowieka, zwłaszcza chrześcijanina¹³. Odnosząc się do czasów sobie współczesnych błogosławiony mówił: „Nie można przyjąć za prawdę pięknych słów i deklaracji o prawdziwej ugodzie, gdy idą one równoległe z coraz dalszym odbieraniem praw obywatelskich. A ostatnie przepisy prawa zatwierdzone przez Sejm są niewątpliwie ustawami nie dla dobra interesu społeczeństwa”¹⁴.

Warszawski kapłan głosił chrześcijański program odnowy, gdyż wskazywał, że u podstaw budowania przyszłości Ojczyzny musi być świadomość tego co dobre i złe, a także gdzie przebiega granica między tymi rzeczywistościami. Granicy tej nie mogą wyznaczyć przewidywane skutki podejmowanych decyzji, lecz jedynie owa Prawda, której najgłębsze źródło tkwi w Bogu i której uosobieniem jest sam Jezus Chrystus (J 14,6). Ksiądz Popiełuszko nauczał w imieniu

11. G. K. Szczecina, *Aktualność przesłania moralnego bł. ks. Jerzego Popiełuszki w perspektywie przemian społecznych w Polsce po 1989 roku*, Nowy Sącz 2018², s. 94. Zob. J. Popiełuszko, *Homilia z 30 stycznia 1983 r.*, w: *Kazania 1982-1984 wygłoszone w kościele św. Stanisława Kostki w Warszawie*. Bł. ks. Jerzy Popiełuszko, s. 68-75; Tenże, *Homilia z 26 września 1982 r.*, Tamże, s. 48-52; Tenże, *Homilia z 26 grudnia 1982 r.*, w: Tamże, s. 60-66; Tenże, *Homilia z 27 lutego 1983 r.*, w: Tamże, s. 77-82; Tenże, *Homilia z 27 listopada 1983 r.*, w: Tamże, s. 148-153; Tenże, *Homilia z 26 lutego 1984 r.*, w: Tamże, s. 173-180.
12. G. K. Szczecina, *Aktualność przesłania moralnego bł. ks. Jerzego Popiełuszki w perspektywie przemian społecznych w Polsce po 1989 roku*, s. 106-107.
13. J. Popiełuszko, *Homilia z 28 sierpnia 1983 r.*, s. 121.
14. Tamże.

Kościół, że oderwanie wysiłku człowieka starającego się budować świat bardziej ludzki od owej uniwersalnej Prawdy i zastąpienie jej własną wolą człowieka w konsekwencji zawsze upokarza i prowadzi do krzywdy samego siebie¹⁵.

Dlatego też odnosząc prawdę do religii, życia społeczne i wydarzeń związanych z powstaniem NSZZ „Solidarność”, a także tzw. karnawałem solidarności, który trwał przed stanem wojennym, mówił: „Prawdą jest, że człowiek to koronne stworzenie Boga i nie może być podporządkowany innym celom, niegodnym z jego ostatecznym przeznaczeniem do życia wiecznego z Bogiem. Prawdą jest (...), że okres zrywu sierpniowego przemiana dusze ludzkie. Naród już wie, czego chce, i nie uda się tej wewnętrznej przemiany cofnąć. Prawdą jest, że solidarność narodu naszego wyrosła na łzach, krzywdzie i krwi robotniczej, i że powstała w trosce o dom ojczysty”¹⁶.

Błogosławiony wyliczał kolejne prawdy historyczne oraz skutki oddziaływania społecznego solidarnościowego ruchu, który utożsamiał z ruchem narodowym, a nie samym związkami. Natomiast stając w jego obronie mówił: „Prawdą jest, że «Solidarność» ma prawo do swobodnego istnienia, ponieważ zapłaciła wysoką cenę (...). Prawdą jest, że naród, przez dziesiątki lat zmuszany do milczenia i wydajnej pracy, czasami podnosił głos, nie kontrolując go, za wysoko. Ale prawdą też jest, że jak mówił zmarły przed dwoma laty Ksiądz Prymas, «Solidarność» w ciągu kilku miesięcy zrobiła więcej niż zdołała dokonać tego najbardziej sprawna polityka”¹⁷.

Kolejną wartością prezentowaną przez ks. Popiełuszkę w kazaniu wygłoszonym w czasie Mszy św. za Ojczyznę 28 sierpnia 1983 roku, była sprawiedliwość. Ks. Jerzy głosił, za nauką Kościoła, że sprawiedliwość to przyznawanie każdemu należnych praw. Istotą i podstawą sprawiedliwości widział w pojednaniu wszystkich ludzi i miłości braterskiej. Zawsze dostrzegał jej związek z Bożymi prawami, Dekalogiem, prawdą i miłością¹⁸. Natomiast odnosząc tą wartość do codzienności mówił: „Sprawiedliwość to równość wobec prawa i niezawisłości sądów. To możliwość odpowiedzenia w prasie bez interwencji cenzury na

15. P. Nitecki, *Głosiciel i świadek prawdy, która wyzwala*, w: *Nauczanie społeczne i męczeństwo ks. Jerzego Popiełuszki*, red. T. Guz, A. Niedużak, R. Tłuczek, Lublin 2009, s. 111-124; M. Szczęśny, *Aktualność społecznego nauczania ks. Jerzego Popiełuszki*, w: Tamże, s. 149-152

16. J. Popiełuszko, *Homilia z 28 sierpnia 1983 r.*, s. 122-123.

17. J. Popiełuszko, *Homilia z 28 sierpnia 1983 r.*, s. 123-124.

18. Zob. J. Popiełuszko, *Homilia z 25 września 1983 r.*, w: *Kazania 1982-1984 wygłoszone w kościele św. Stanisława Kostki w Warszawie*. Bł. ks. Jerzy Popiełuszko, s. 130-138; Tenże, *Homilia z 27 listopada 1983 r.*, w: Tamże, s. 148-153; Tenże, *Homilia z 26 czerwca 1983 r.*, w: Tamże, s. 108-114; Tenże, *Homilia z 26 lutego 1984 r.*, w: Tamże, s. 173-180; Tenże, *Homilia z 27 maja 1984 r.*, w: Tamże, s. 190-196.

artykuł-paszkwil, skierowany przeciwko Kościołowi¹⁹. W tym miejscu błogosławiony przywołał jako przykład jeden z artykułów z tygodnika „Życie Partii”, który ukazał się kilkanaście dni wcześniej szkalując hierarchów²⁰.

Wciąż mówiąc o realiach ówczesnej polski ks. Popiełuszko wskazywał, że sprawiedliwość to przyznawanie każdemu należnych praw, godziwej zapłaty za pracę, wolność poglądów, możliwość obrony, odpowiedzi na zarzuty²¹. „Sprawiedliwość to pluralizm (...). To stworzenie dla młodzieży takich warunków, w których mogłaby ona realizować kształtowanie osobowości według obranych, a nie narzuconych zasad”²².

Męczennik komunizmu w kazaniu moralnym upominał się o sprawiedliwość związaną z ładem moralnym w życiu człowieka i w dziedzinie pracy. Brak tego ładu powoduje, że w miejsce sprawiedliwości wchodzi krzywda, a w miejsce miłości nienawiść. Z tego powodu ks. Jerzy uważał, że największymi krzywdzicielami ludzi pracy i całego społeczeństwa są ci, którzy burzą ład moralny²³: „Sprawiedliwość (...). To ugoda społeczna z gwarancją, że naród nie będzie kolejny raz oszukany, że czas budowania wspólnego domu ojczyzstego za kilka lat nie okaże się znowu czasem błędów i wypaczeń. Że trud i praca narodu nie będą zmarnowane”²⁴. niesprawiedliwość społeczna w Polsce w okresie komunistycznego terroru, zwłaszcza w czasie stanu wojennego, skłoniła błogosławionego do otwartego przeciwstawienia się jej²⁵.

Wśród podstawowych wartości człowieka i społeczeństwa, żoliborski kaznodzieja w kazaniu wymieniał również cnotę solidarności. To słowo odnosił on do nazwy związku zawodowego oraz zasady dobra wspólnego. Solidarność dla ks. Jerzego była jednością i wspólnotą miłości chrześcijan²⁶. Tak definiował tę cnotę: „Solidarność to jedność serc, umysłów i rąk, zakorzeniona w ideałach, które są zdolne przemieniać świat na lepszy. To nadzieja milionów Polaków. Nadzieja tym silniejsza, im bardziej jest zespolona ze źródłem wszelkiej nadziei – Bogiem”²⁷.

Jak zaznaczono wcześniej jednym owoców wprowadzenia stanu wojennego było odsunięcie od realizacji dobra wspólnego nie tylko organizacji

19. J. Popiełuszko, *Homilia z 28 sierpnia 1983 r.*, s. 124.

20. Tamże.

21. Tamże.

22. Tamże, s. 124-125.

23. G. K. Szczecina, *Aktualność przesłania moralnego bł. ks. Jerzego Popiełuszki w perspektywie przemian społecznych w Polsce po 1989 roku*, s. 107-109.

24. J. Popiełuszko, *Homilia z 28 sierpnia 1983 r.*, s. 125.

25. M. Szczęsny, *Aktualność społecznego nauczania ks. Jerzego Popiełuszki*, s. 155-158.

26. G. K. Szczecina, *Podstawowe wartości człowieka i społeczeństwa zawarte w kazaniach bł. ks. Jerzego Popiełuszki*, „*Studia Pelpliński*” 52(2018), s. 352.

27. J. Popiełuszko, *Homilia z 28 sierpnia 1983 r.*, s. 125.

zawodowych, w tym prawie dziesięcioletniego NSZZ „Solidarność”, ale także niemal całego polskiego społeczeństwa. Władza PRL podjęła się próby marginalizowania Narodu. Związek zawodowy robotników w swoim nauczaniu ks. Popiełuszko przedstawiał jako siłę społeczeństwa, który autentycznie jednoczy Polaków i jest nadzieją w przeciwieństwie do rządzącej elity. Natomiast solidarność w znaczeniu postawy społeczno-moralnej dla błogosławionego była jednością i wspólnotą połączoną chrześcijańską miłością²⁸.

W odniesieniu i zobrazowaniu, a także jako apel o obecność tej wartości w codziennym życiu ówczesnych rodaków błogosławiony mówił: „Solidarność (...). To wołanie wielkim głosem o poszanowanie ludzkiej godności, to jednocześnie dostrzeganie drugiego człowieka i jego problemów. To troska o uwiecznionych, upominanie się o wolność dla nich, to opieka nad ich rodzinami. To braterska troska o wszystkich, którzy są szykanowani i dyskryminowani za nasze wspólne przekonania. To obowiązek likwidowania zła i mechanizmów jego działania. To ukazywanie młodzieży przemilczanych spraw historycznych naszej Ojczyzny. Solidarność to wreszcie stała troska o dom ojczysty, to zachowanie wolności wewnętrznej nawet w warunkach zewnętrznego zniewolenia. Pokonanie w sobie lęku, który kurczy gardło. To zachowanie swojej godności dziecka Bożego i odważne przyznanie się do tego, o słuszności czego jesteśmy przekonani i co nosimy w naszych sercach”²⁹.

Wartość solidarności w nauczaniu warszawskiego kapłana to nie tylko związek zawodowy, ale to także ciągłe i nieustanne dążenie narodu, społeczeństwa do prawdy, sprawiedliwości i wolności. Tak określoną solidarność można identyfikować z pojęciem społecznej zasady wspólnego dobra, którą określa się jako obowiązek troski o całość społeczną przy założeniu, że celem społeczeństwa jest nie tylko troska o dobro całości, określane dobrowolnie poprzez społeczną władzę, ale że samo pojęcie tego dobra implikuje troskę o rozwój i doskonalenie każdego z jej członków, każdej osoby ludzkiej wchodzącej w skład tej społeczności³⁰. Dlatego też kazanie ks. Jerzy zwięździł słowami: „pamiętajmy, że mocny jest lud, gdy w swoim życiu i swojej Ojczyźnie buduje na Prawdzie, Miłości, Sprawiedliwości i Solidarności serc i umysłów, w modlitewnym zjednoczeniu ze źródłem tych wartości, Ojcem Ludów i Narodów – Bogiem Przedwiecznym”³¹.

28. Zob. J. Sochoń, *Solidarność księdza Jerzego Popiełuszki*, „Warszawskie Studia Teologiczne” 19(2006), s. 289-303.

29. J. Popiełuszko, *Homilia z 28 sierpnia 1983 r.*, s. 125-126.

30. G. K. Szczecina, *Aktualność przesłania moralnego bł. ks. Jerzego Popiełuszki w perspektywie przemian społecznych w Polsce po 1989 roku*, s. 118. Zob. J. Majka, *Etyka społeczna i polityczna*, Warszawa 1997, s. 56.

31. J. Popiełuszko, *Homilia z 28 sierpnia 1983 r.*, s. 126.

Dopełnieniem przekazu Mszy św. za Ojczyznę z 28 sierpnia 1983 roku była modlitwa wiernych, w której zawarto przesłanie z kazania. Modlono się o obecność prawdy, wolności, dobroci, sprawiedliwości i solidarności w życiu publicznym. Proszono również m.in. za więzionymi działaczami „Solidarności”, pozbawionymi pracy, poniżanymi w ludzkiej godności, zmuszanymi do podpisywania lojalności SB oraz by w kraju dialog budowano na solidarności serc³².

Dekoracja plastyczna zamieszczona w lewej części prezbiterium wyrażała zarys Polski. Na środku, niczym w sercu, znajdował się obraz Matki Bożej z dzieciątkiem. W górnej części kontur granic Ojczyzny znajdowało się duże, charakterystyczne logo solidarności z flagą narodową. U dołu napis „W Tobie nasze zwycięstwo” oraz jako odwołanie do rocznicy NSZZ „Solidarność”, napis: „Sierpień 83”³³. Dekoracja plastycznie wyrażała nawiązania do wspomnień ważnych dat ówczesnej Polski, co zostało zawarte we wprowadzeniu do liturgii. Akcent maryjny wyrażał obchodzoną w sierpniu uroczystość Matki Bożej Częstochowskiej. Tutaj widniała jako Królowa Polski, jedyna powierniczka spraw i trosk oraz źródło nadziei i opieki.

Również oprawa artystyczna Mszy św. za Ojczyznę była utrzymana w duchu nawiązań do ideałów solidarnościowych i kolejnego roku funkcjonowania związku. Zawierała się to m.in. w strofach wiersza nieznanego autora: „Spraw, gdy się modlimy słowami Sierpnia,/Byśmy zostali prawdą wyzwoleni,/Trud rąk szlachetnych obdarzył nas chlebem,/Radość tworzenia wolnością zwrócona(...)/Spraw, by tym najlepszym z za krat więziennych,/Którzy naszą wolę wzięli w swe ręce,/Dane znów było losem przemienionym/«Solidarności» sztandary rozwinać”³⁴. Ponadto recytowano utwory Juliusza Słowackiego czy Juliana Tuwima³⁵.

Podsumowując należy stwierdzić, iż patriotyczny przekaz Mszy św. za Ojczyznę, którą odprawił 28 sierpnia 1983 roku w warszawskim kościele p.w. św. Stanisława Kostki bł. ks. Jerzy Popiełuszko, zawierał się w oprawie plastycznej, artystycznej, a przede wszystkim w nauczaniu błogosławionego. Męczennik komunizmu ujął w kazaniu podstawowe wartości człowieka i społeczeństwa, w których upatrywał fundamentu dla prawidłowego budowania życia ludzkiego i funkcjonowania społeczeństwa. Tylko w chrześcijańskiej realizacji prawdy,

32. *Modlitwa wiernych. Msza św. za Ojczyznę 28 sierpnia 1983 r.*, w: Ks. Jerzy Popiełuszko. *Ofiara spełniona. Msze święte za Ojczyznę odprawiane w kościele św. Stanisława Kostki w Warszawie w latach 1982-1984*, s. 211-212.

33. Ośrodek Dokumentacji Życia i Kultu Ks. Jerzego Popiełuszki, b. sygn., *Fotografie z Mszy św. za Ojczyznę z 29.08.1983 r.*

34. *Poezje i recytacje. [sierpień 1983]*, w: Ks. Jerzy Popiełuszko. *Ofiara spełniona. Msze święte za Ojczyznę odprawiane w kościele św. Stanisława Kostki w Warszawie w latach 1982-1984*, s. 515.

35. Tamże, s. 508-518.

wolności, sprawiedliwości oraz solidarności upatrywał przyszłą realną niepodległość Polski. Wskazywał również, iż prawdziwa miłość do Ojczyzny może dokonywać się na drodze życia powyższymi wartościami. Wszystkie te elementy liturgii stanowiły spójną całość przesłania patriotycznej modlitwy za Polskę w klimacie komunistycznego zniewolenia. Tym samym słowa warszawskiego kaznodziei były apelem o przestrzeganie podstawowych wartości i wyrażeniem troski o cierpiących rodaków.

CALLING FOR THE RESPECT BASIC RIGHTS. MASS ST BEHIND THE HOMETLAND AT THE CHURCH ST STANISŁAW KOSTKA IN WARSAW – 28 AUGUST 1983

Summary

Each of the Masses for the homeland that blessed Fr. Jerzy Popiełuszko celebrated in St. Stanisław Kostka Church in Warsaw in the years 1982-1984, was devoted to a given topic. The purpose of this article is to present the message of the patriotic service of August 28, 1983. This liturgy was celebrated a few days before the anniversary of the so-called of the August agreements in 1980 and the creation of NSZZ “Solidarność”. That is why this was the theme of the Mass for the Homeland, already contained in the introduction to the Eucharist by blessed Fr. Jerzy. In his sermon, the martyr of communism referred to contemporary events and presented successively the basic values of man and society: truth, freedom, justice and solidarity. It was in their implementation, in accordance with the Christian religion, that he saw the foundation for the proper development of humanity, the Nation and aspirations for real independence. These values during the enslavement of communist Poland after 1945 were denied by the authorities, especially during martial law. That is why the teaching of Fr. Popiełuszko was a cry for respect for fundamental rights, which he emphatically showed, also referring to implementation in everyday life. Complementing the message of the Holy Mass for the homeland there was artistic decoration in the temple’s presbytery, as well as artistic setting.

Słowa kluczowe: Jerzy Popiełuszko, Msza św. za Ojczyznę, prawda, wolność, sprawiedliwość, solidarność, patriotyzm

Key words: Jerzy Popiełuszko, Mass St behind the Homeland, true, freedom, justice, solidarity, patriotism

BIBLIOGRAFIA

- Andrzejczyk Ł., *Ewangeliczna wolność w kazaniach ks. Jerzego Popiełuszki*, „Studia Teologiczne” 32(2014), s. 155-181.
- Brien B., *Jerzy Popiełuszko. Prawda przeciw totalitaryzmowi*, tłum H. Sobieraj, Kraków 2018.
- Czaczkowska E. K., Wiścicki T., *Ksiądz Jerzy Popiełuszko*, Warszawa 2009.
- Czaczkowska E. K., Wiścicki T., *Ksiądz Jerzy Popiełuszko. Wiara, nadzieja, miłość. Biografia błogosławionego*, Warszawa 2017.
- Frukacz M., *Teologia solidarności w ujęciu błogosławionego księdza Jerzego Popiełuszki*, w: *Bł. ks. Jerzy Popiełuszko – życie w prawdzie*, red. R. Ceglarek, Częstochowa 2017, s. 113-124.
- Kindziuk M., *Jerzy Popiełuszko. Biografia*, Kraków 2018.
- Kindziuk M., *Świadek prawdy. Życie i śmierć księdza Jerzego Popiełuszki*, Częstochowa 2010².
- Komar J., *Warszawskie manifestacje patriotyczne 1860-1861*, Warszawa 1970.
- Kotański J., *Nagroda dla księdza*, Ząbki 2010.
- Majka J., *Etyka społeczna i polityczna*, Warszawa 1997.
- Malacki Z., *Świadek trudnych czasów*, w: *Ksiądz Jerzy Popiełuszko. Kazania 1982-1984*, red. Z. Malacki, Warszawa 2004, s. 3-8.
- Milcarek P., *Jerzy Popiełuszko. Kapłan miłości*, Warszawa 2014.
- Modlitwa wiernych. Msza św. za Ojczyznę 28 sierpnia 1983 r.*, w: *Ks. Jerzy Popiełuszko. Ofiara spełniona. Msze święte za Ojczyznę odprawiane w kościele św. Stanisława Kostki w Warszawie w latach 1982-1984*, red. G. Bartoszewski, Warszawa 2004, s. 211-212.
- Nitecki P., *Głosiciel i świadek prawdy, która wyzwala*, w: *Nauczanie społeczne i męczeństwo ks. Jerzego Popiełuszki*, red. T. Guz, A. Niedużak, R. Tłuczek, Lublin 2009, s. 111-124.
- Nitecki P., *Wstęp*, w: *Ks. Jerzy Popiełuszko. Ofiara spełniona. Msze święte za Ojczyznę odprawiane w kościele św. Stanisława Kostki w Warszawie w latach 1982-1984*, red. G. Bartoszewski, Warszawa 2004, s. 11-21.
- Ośrodek Dokumentacji Życia i Kultu Ks. Jerzego Popiełuszki, b. sygn., *Fotografie z Mszy św. za Ojczyznę z 29.08.1983 r.*
- Paterek A., *Błogosławiony ksiądz Jerzy Popiełuszko*, Warszawa 2016.
- Pod adresem księdza Jerzego*, red. J. Dyga, Warszawa 2010;
- Poezje i recytacje. [sierpień 1983]*, w: *Ks. Jerzy Popiełuszko. Ofiara spełniona. Msze święte za Ojczyznę odprawiane w kościele św. Stanisława Kostki w Warszawie w latach 1982-1984*, s. 508-518.

- Popiełuszko J., *Homilia z 26 czerwca 1983 r.*, w: Tamże, s. 108-114.
- Popiełuszko J., *Homilia z 26 grudnia 1982 r.*, w: Tamże, s. 60-66.
- Popiełuszko J., *Homilia z 26 lutego 1984 r.*, w: Tamże, s. 173-180.
- Popiełuszko J., *Homilia z 26 września 1982 r.*, Tamże, s. 48-52.
- Popiełuszko J., *Homilia z 27 listopada 1983 r.*, w: Tamże, s. 148-153.
- Popiełuszko J., *Homilia z 27 lutego 1983 r.*, w: Tamże, s. 77-82.
- Popiełuszko J., *Homilia z 27 maja 1984 r.*, w: Tamże, s. 190-196.
- Popiełuszko J., *Homilia z 28 sierpnia 1983 r.*, w: *Kazania 1982-1984 wygłoszone w kościele św. Stanisława Kostki w Warszawie. Bł. ks. Jerzy Popiełuszko*, s. 119-126.
- Popiełuszko J., *Homilia z 30 stycznia 1983 r.*, w: *Kazania 1982-1984 wygłoszone w kościele św. Stanisława Kostki w Warszawie. Bł. ks. Jerzy Popiełuszko*, s. 68-75;
- Popiełuszko J., *Wprowadzenie do Mszy św. za Ojczyznę 28 sierpnia 1983 r.*, w: *Kazania 1982-1984 wygłoszone w kościele św. Stanisława Kostki w Warszawie. Bł. ks. Jerzy Popiełuszko*, red. G. Bartoszewski, Warszawa 2010, s. 119.
- Popiełuszko J., *Homilia z 25 września 1983 r.*, w: *Kazania 1982-1984 wygłoszone w kościele św. Stanisława Kostki w Warszawie. Bł. ks. Jerzy Popiełuszko*, s. 130-138.
- Sochoń J., *Solidarność księdza Jerzego Popiełuszki*, „Warszawskie Studia Teologiczne” 19(2006), s. 289-303.
- Sochoń J., *Tama. Opowieść o życiu i męczeństwie księdza Jerzego Popiełuszki*, Kraków 2010.
- Szczecina G. K., *Aktualność przesłania moralnego bł. ks. Jerzego Popiełuszki w perspektywie przemian społecznych w Polsce po 1989 roku*, Nowy Sącz 2018².
- Szczecina G. K., *Aspekty historyczne w przepowiadaniu bł. ks. Jerzego Popiełuszki*, Tamże 64(2017) z. 4, s. 157-174.
- Szczecina G. K., *Cnota miłości jako podstawa wartości człowieka w nauczaniu bł. ks. Jerzego Popiełuszki*, „Rocznik Kolbuszowski” 18(2018), s. 377-388.
- Szczecina G. K., *Podstawowe wartości człowieka i społeczeństwa zawarte w kazaniach bł. ks. Jerzego Popiełuszki*, „Studia Pelpliński” 52(2018), s. 345-358.
- Szczecina G. K., *Religijno-patriotyczne przesłanie wybranych dekoracji plastycznych z żoliborskich „Mszy św. za Ojczyznę” (1982-1984)*, „Roczniki Teologiczne” 65(2018) z. 4, s. 97-110.
- Szczęsny M., *Aktualność społecznego nauczania ks. Jerzego Popiełuszki*, w: Tamże, s. 133-153.